

ŚLĄSKI PAŃSTWOWY WOJEWÓDZKI INSPEKTOR SANITARNY

40 – 074 Katowice ul. Raciborska 39 skrytka pocztowa 591

wsse.katowice@pis.gov.pl

<http://www.gov.pl/wsse-katowice>

Katowice, dnia 22.11.2021 r.

NS-NZ.9022.23.12.2021

OPINIA SANITARNA

Na podstawie art. 3 ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 195), art. 54 ust. 1 i art. 58 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2021 r. poz. 247 z późn. zm.), po rozpatrzeniu wniosku Wicemarszałka Województwa Śląskiego Dariusza Starzyckiego, ul. Ligonia 46, 40-037 Katowice z dnia 08.11.2021 r., znak: GN-RPP.0730.2.3.2021,

Śląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny

o p i n i u j e p o z y t y w n i e

w zakresie wymagań higienicznych i zdrowotnych projekt dokumentu pn.: „Regionalna Polityka Miejska Województwa Śląskiego” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

UZASADNIENIE

Wicemarszałek Województwa Śląskiego Dariusza Starzyckiego wystąpił z wnioskiem z dnia 08.11.2021 r., znak: GN-RPP.0730.2.3.2021 o zaopiniowanie projektu dokumentu pn.: „Regionalna Polityka Miejska Województwa Śląskiego” (RPM) wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

Rolą Regionalnej Polityki Miejskiej Województwa Śląskiego jest koordynacja polityk branżowych odnoszących się do miast oraz tworzenie na poziomie regionalnym sprzyjającego otoczenia organizacyjnego dla efektywniejszego prowadzenia działań na rzecz rozwoju miast i większego ich współdziałania. Dokument ten eksponuje wolę samorządowych władz regionalnych do dalszego wzmacniania pozycji samorządu województwa jako koordynatora i animatora działań rozwojowych podejmowanych w przestrzeni regionalnej. Postanowienia polityki składają się na interwencję publiczną, która zakłada harmonijny rozwój całego regionu, zarówno w sferze społecznej, gospodarczej jak i przestrzennej – przy wykorzystaniu potencjałów terytorialnych i likwidacji barier rozwojowych poszczególnych obszarów. Beneficjentami tak rozumianego rozwoju będą wszyscy mieszkańcy województwa, zaś jego priorytetem będzie rozwój społecznie wrażliwy oraz zagwarantowanie jak najlepszej jakości życia. Tym samym wdrażanie RPM zapobiegać będzie narastaniu dysproporcji terytorialnych i społecznych. Na ustalenia RPM składają się:

- cel generalny,
- cele operacyjne,
- kierunki działań - wraz z powiązаныmi priorytetowymi działaniami,
- propozycje ponadlokalnych projektów flagowych wspierających rozwój miast,
- rekomendacje i zasady w zakresie kształtowania przestrzeni.

Celem generalnym RPM jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych województwa śląskiego do kreowania zrównoważonych i trwałych procesów rozwojowych zapewniających wysoką jakość życia mieszkańców. Na cele operacyjne składają się:

- Cel operacyjny 1. Miasta zrównoważone, zdolne do adaptacji do zmieniających się warunków klimatycznych - obejmuje zintegrowane podejście na obszarach miejskich i podmiejskich województwa śląskiego do tematów związanych z szeroko rozumianymi: ochroną środowiska i adaptacją do zmian klimatu. Skupia się na jakości powietrza, wody i krajobrazu oraz procesach dotyczących: zapewnienia dostępu do usług ekosystemowych, równoważenia mobilności, wdrażania idei gospodarki obiegu zamkniętego, ograniczenia hałasu oraz wzmacniania ochrony różnorodności biologicznej i georóżnorodności,
- Cel operacyjny 2. Miasta oferujące mieszkańcom wysokie standardy życia - odzwierciedla aspiracje związane z kształtowaniem postaw społecznych oraz oferty usług publicznych, pozwalających obszarom zurbanizowanym województwa śląskiego na realizację ścieżki rozwoju zrównoważonego i minimalizowanie ryzyka związanego z powstawaniem sfer wykluczenia ze względu na brak dostępu zarówno do usług wyższego rzędu (np. związanych z kulturą, nauką czy medycyną specjalistyczną), jak i usług podstawowych dla społecznego dobrostanu w całym przekroju populacji (w tym usług wynikających z prowadzenia polityki społecznej),
- Cel operacyjny 3. Miasta stabilne demograficznie i spójne przestrzennie - stanowi odpowiedź na potrzebę animowania wybranych procesów rozwojowych z uwzględnieniem historycznie ukształtowanych zachowań przestrzennych na terytorium województwa śląskiego, przejawiających się relacjami funkcjonalnymi o charakterze ponadlokalnym. Dotyczy uzgodnionego i zintegrowanego podejścia do operacjonalizacji kwestii związanych z szeroko rozumianą polityką przestrzenną i gospodarczą na obszarach aglomeracyjnych (Metropolii Górnośląskiej i trzech pozostałych aglomeracji oraz ich subregionalnych obszarów oddziaływania).

Dla osiągnięcia celu generalnego RPM w jej wdrażaniu niezbędne jest podjęcie działań przez samorządy lokalne oraz szeroki udział w jej realizacji interesariuszy polityki miejskiej. Na forum Wojewódzkiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej wypracowano pakiet rekomendacji dla miast, ukierunkowujących wdrażanie RPM. Są nimi:

- Rekomendacja 1: Miasta prowadzą pogłębioną analizę demograficzną uwzględniającą zweryfikowane dane ludnościowe, współczesne modele statystyczne, migrację i mobilność, oderwaną od życzeń co do własnego potencjału ludnościowego i zbudowanych na tym planów rozwojowych. Wyzwania ludnościowe są kluczowe dla problematyki RPM. Trendy pokazują na wzrost miast kosztem obszarów wiejskich, ale nie jest to dogmat. Miasta wraz z obszarami wsparcia uczestniczą w procesach suburbanizacji, ale wielkość tego procesu weryfikuje specyficzna dla województwa siatka osiedleńcza. Proces „zrastania się” miast występuje także w skali ponadregionalnej (Krakowice). Istnieje przypuszczenie o przeskalowywaniu bilansów demograficznych względem ambicji lokalnych, a tylko rzetelna analiza demograficzna pozwoli na zbudowanie realnego obrazu potencjału ludnościowego regionu.
- Rekomendacja 2: Miasta weryfikują potencjał przestrzenny w obszarach *brownfieldów*, wskazują kierunki ich możliwych przekształceń i ocenę zasadności sięgania po obszary *greenfieldów* dla realizacji własnych strategii rozwoju. Historyczne uwarunkowania rozwoju województwa śląskiego pozostawiły ogromny areał obszarów poprodukcyjnych różnego pochodzenia i klasy, których zagospodarowanie powinno być priorytetem każdej polityki miejskiej, lokalnej czy regionalnej - z uwzględnieniem terytoriów „na stykach” miast sąsiednich.
- Rekomendacja 3: Miasta weryfikują swoje programy dotyczące problematyki transportowej i rozwiązania przestrzenne rozwoju układów drogowych, konfrontując

je z podobnymi opracowaniami w skali obszaru funkcjonalnego. Komunikacja jest krwioobiegami miejskim. Rozwiązania lokalne tylko w części uwzględniają projekty regionalne i krajowe. Jakość rozwiązań na szczeblu lokalnym, sąsiedzki i obszaru funkcjonalnego decyduje o możliwości funkcjonowania miast i ich potencjale.

- Rekomendacja 4: Działania w sferze gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, działań niskoemisyjnych i OZE miasta uzgadniają w niezbędnym zakresie w celu uzyskania efektu synergii w obszarach funkcjonalnych. Dyslokacja szczególnie uciążliwych inwestycji ze sfery szeroko rozumianej gospodarki komunalnej, biorąc pod uwagę uwarunkowania przestrzenne związane z historycznym układem osadniczym, może mieć kluczowe znaczenie dla poprawy funkcjonowania miast. Jedynie działania skoordynowane w skali ponadlokalnej mogą dać efekt synergii i oderwać te problemy od uwarunkowań lokalnych.
- Rekomendacja 5: Programy mobilności miejskiej, analiza dyslokacji skupisk ludzkich i aktywności gospodarczych i usługowych generujących ponadlokalny ruch ludności miasta koordynują między sobą w zakresie wynikającym ze znaczenia tego problemu na szczeblu lokalnym w celu wypracowania wariantowych lokalizacji analizowanych inwestycji. Wykonanie analiz dyslokacji ludności oraz zmieniającej się sieci osadniczej może być elementem istotnym w dalszym prowadzeniu polityki rozwoju miast w regionie.
- Rekomendacja 6: Miasta dokonują analizy modeli rozwojowych z którymi się utożsamiają w celu zbudowania modeli przestrzennych dla sieci miast komplementarnych, ważnych w skali regionalnej, krajowej i europejskiej. Miasta modelowe opisane są w literaturze przedmiotu. Skoncentrowanie się na indywidualnych modelach, nie związanych w sieć funkcjonalną, może nie być skuteczne w obliczu wyzwań przed jakimi stają miasta regionu. Istotne w tym aspekcie jest pytanie o gotowość do wzajemnej koordynacji modeli miejskich.
- Rekomendacja 7: Miasta analizują problemy środowiska przyrodniczego, podejmują działania ochronne i aktywnie kształtują swoją politykę rozwojową w poszanowaniu posiadanych potencjałów ekologicznych. Oderwanie miast od problematyki ekologicznej nie jest możliwe przy obecnym stanie świadomości społecznej. Nie jest możliwe uznanie, że ochrona przyrody może być realizowana jedynie w rejonach dużej koncentracji terenów zielonych, w oderwaniu od potrzeb mieszkańców miast. Lokalne programy ochrony przyrody, w tym wód i powietrza, są istotnym elementem polityki rozwojowej miast. Niezależnie od działań lokalnych realizacja tej polityki ma wymiar regionalny.
- Rekomendacja 8: Miasta aktywnie poszukują rozwiązań mających przeciwdziałać skutkom klęski klimatycznej. Każde działanie miejskie, nie tylko w sferze przestrzennej, powinno być weryfikowane pod kątem jego wpływu na klimat Ziemi. Ochrona ziemskiego klimatu przestała być problemem wirtualnym. Działania miast - indywidualne i w skali regionalnej, z każdym rokiem staną się coraz bardziej priorytetowe. Działania przestrzenne są tu kluczowe, gdyż decydują o dyslokacji przedsięwzięć mogących mieć kluczowy wpływ na klimat.
- Rekomendacja 9: Powstawanie społeczeństwa informatycznego generować będzie problemy nieznane dotychczas w sferze społeczno-ekonomicznej, ale i przestrzennej. Miasta powinny aktywnie monitorować trendy tych zmian w celu opracowania działań adaptacyjnych. Zmiany społeczne w świecie informatycznym staną się faktem już w najbliższych perspektywach rozwojowych. Zmieni się mobilność, potrzeba nowych terenów usługowych, wzrosną oczekiwania co do jakości życia. Miasta powinny czerpać z tego energii dla własnego rozwoju, ale silna jest tu także rola władz regionalnych.

Ponadto, uwzględniając ustalenia polityki przestrzennej Województwa Śląskiego, w RPM rekomenduje się następujące zasady kształtowania przestrzeni:

- koncentracji struktur przestrzennych w oparciu o istniejące układy osadnicze (idea zwartych miast);
- ochrony krajobrazów otwartych (ograniczanie suburbanizacji);
- ograniczania zawłaszczania terenów typu greenfield i wykorzystanie terenów typu brownfield przy podejmowaniu decyzji lokalizacyjnych dla inwestycji;
- podnoszenia świadomości w zakresie uwzględniania wpływu przestrzeni publicznych na tożsamość miasta i kształtowanie się tożsamości jego mieszkańców;
- zapewniania powiązań przyrodniczych terenów zieleni miejskiej (parki, skwery, zieleńce, ogródki jordanowskie, doliny cieków itp.) z lasami i terenami otwartymi na ich obrzeżach;
- rewitalizacji zdegradowanej tkanki miejskiej, w tym m.in. dzielnic śródmiejskich, współczesnych osiedli mieszkaniowych z uwzględnieniem: kształtowania przestrzeni publicznych sprzyjających integracji społeczności lokalnych, kształtowania struktur przestrzennych wspierających aktywizację i przedsiębiorczość społeczną, poprawę stanu bezpieczeństwa publicznego oraz ograniczania niskiej emisji - na zasadach szczegółowych wskazywanych w Regionalnej Polityce Rewitalizacji;
- zapewniania kanałów przewietrzania przeciwdziałających kumulacji zanieczyszczeń powietrza;
- ochrony krajobrazów historycznych i różnorodności kulturowej dla zachowania tożsamości regionalnej;
- preferowania lokalizacji usług i aktywności gospodarczych w ciągach komunikacyjnych i na terenach zdegradowanych;
- preferowania lokalizacji nowej zabudowy jako intensyfikacji użytkowania terenów mieszkaniowych już istniejących;
- ograniczania niskiej emisji i minimalizowania zapotrzebowania na energię oraz zmniejszania emisji zanieczyszczeń;
- przeciwdziałania powstawaniu i zmniejszania uciążliwości hałasu;
- ograniczania i uspokajania ruchu samochodowego w obszarach miejskich, przede wszystkim w centrach miast;
- rozwijania niskoemisyjnego systemu transportu publicznego;
- wprowadzania rozwiązań przestrzennych poprawiających bezpieczeństwo publiczne;
- ochrony terenów zabudowanych przed skutkami oddziaływania górnictwa (w tym związanych z płytką eksploatacją) na terenach i obszarach górniczych;
- wykluczenia możliwości lokalizowania nowych obiektów gospodarowania odpadami wydobywczymi i zwałowisk odpadów wydobywczych na terenach leśnych;
- kształtowanie zielono-niebieskiej infrastruktury, będącej podstawą zapewnienia usług ekosystemowych;
- preferowanie lokalizacji nowych obiektów uciążliwych dla środowiska poza obszarami zwartej zabudowy mieszkaniowej;
- wspieranie mechanizmów przeciwdziałających prywatyzacji przestrzeni publicznych, zwłaszcza terenów zielonych.

Jak wynika z przedłożonej prognozy oddziaływania na środowisko dla przedmiotowego dokumentu, opracowanej 10 września 2021 r. przez zespół autorski: dr Michał Romańczyk, mgr Renata Bula, mgr Aleksandra Liszka, dr Krzysztof Musik, mgr Katarzyna Sitko, mgr Katarzyna Skowrońska-Ochmann, mgr Zdzisław Wieland, mgr Agnieszka Wrońska - Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska z Katowic, projekt Polityki w dużym stopniu uwzględnia problematykę zrównoważonego rozwoju oraz środowiska i jego ochrony. Jednak zdaniem autorów prognozy, rekomenduje się uzupełnienie lub zmianę treści w niektórych obszarach ocenianego dokumentu:

- poszerzenia lub uzupełnienia w części diagnostycznej dokumentu analizy sytuacji społecznej i środowiskowej o zagadnienia dotyczące: ochrony przyrody i różnorodności

biologicznej w miastach, udziału terenów zielonych i lasów, planowania przestrzennego w miastach, jakości wód w miastach, jakości powietrza, z uwzględnieniem realizowanych dotychczas działań służących jego poprawie, hałasu, gospodarki odpadami i zdrowia człowieka,

- uzupełnienia analizy SWOT w obszarze „słabości” - o problemy: niskiej jakości planowania przestrzennego w miastach oraz zbyt niskiego poziomu wykorzystania transportu publicznego,
- zmiany brzmienia kierunku działań C2.f na „Wspieranie inwestycji i inicjatyw związanych z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego”,
- wzmocnienia (podniesienia) roli jednostek samorządu lokalnego we wdrażaniu Regionalnej Polityki Miejskiej,
- zmiany brzmienia zapisów w rozdziale IX. System wdrażania na następujące:
 - a) „Zakłada się, że efektywność wdrożenia strategii regionalnej zależy w dużej mierze od sprawności samorządu województwa oraz zaangażowania jednostek samorządu lokalnego”,
 - b) „Głównymi podmiotami wdrażającymi RPM jest samorząd województwa oraz jednostki samorządu lokalnego”,
- w zakresie monitoringu dla celu 1 Miasta zrównoważone, zdolne do adaptacji do zmieniających się warunków klimatycznych proponuje się wprowadzenie następujących zmian:
 - a) rezygnację ze wskaźnika „Mała retencja wodna ogółem (pojemność ogółem)” z uwagi na nieadekwatny do obszaru wdrażania Polityki poziom dostępnych danych w GUS (Region NUTS 2),
 - b) zastąpienie wskaźnika „Liczba przewozów pasażerskich w przeliczeniu na mieszkańca” wskaźnikiem: „Liczba przewozów pasażerskich w przeliczeniu na 1 mieszkańca obszarów miejskich” oraz adekwatną do zmiany korektę wartości bazowej wskaźnika,
 - c) zastąpienie wskaźnika „Zużycie wody na 1 mieszkańca”, wskaźnikiem: „Udział ścieków oczyszczonych w ściekach wymagających oczyszczenia (w gminach miejskich)”,
 - d) zmianę zakresu wskaźnika „Odsetek odpadów komunalnych zebranych selektywnie z gospodarstw domowych w odpadach komunalnych zebranych z gospodarstw domowych ogółem”, poprzez ograniczenie wyłącznie do gmin miejskich,
 - e) dodanie wskaźnika „Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni miast ogółem”,
- w zakresie monitoringu dla celu 2 Miasta oferujące mieszkańcom wysokie standardy życia proponuje się poszerzenie zestawu wskaźników o następujące:
 - a) „Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej, znajdujące się poniżej kryterium dochodowego jako odsetek ogółu ludności w miastach”,
 - b) „Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w miastach (%)”,
 - c) Liczba przestępstw w miastach na 10 tysięcy ludności,
- w zakresie monitoringu dla celu 3 Miasta stabilne demograficznie, gospodarczo i spójne przestrzennie proponuje się następujące zmiany:
 - a) rezygnację ze wskaźników „Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem” oraz „Udział terenów zdegradowanych i zdewastowanych wymagających rekultywacji w powierzchni ogółem (%)” z uwagi na poziom dostępnych danych w statystyce publicznej GUS (Region NUTS 2) nieadekwatny do obszaru wdrażania Polityki,

b) zastąpienie wskaźnika „Napływ ludności do miast” wskaźnikiem „Saldo migracji w gminach miejskich”.

Po przeanalizowaniu załączonego projektu dokumentu pn.: „Regionalna Polityka Miejska Województwa Śląskiego” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko stwierdzam, że jego zapisy przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców województwa śląskiego, zatem opiniuję pozytywnie przedłożony dokument po uwzględnieniu rekomendacji przedstawionych przez autorów prognozy.

Otrzymuje:

Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego - 40-037 Katowice, ul. Ligonía 46